

Overheid en MVO

Voorstellen voor beter beleid

Bedrijven moeten maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het MVO Platform vindt dat de overheid daar een grote rol bij moet spelen. Met beleid en regels kan de overheid bedrijven zowel aanmoedigen als dwingen tot meer maatschappelijke verantwoordelijkheid. Als zich misstanden voordoen bij de productie van goederen of de winning van grondstoffen, dan moet de overheid ingrijpen en slachtoffers beschermen.

Nederland heeft internationaal veel gedaan voor de totstandkoming van normen en richtlijnen die vastleggen wat verantwoord ondernemen moet inhouden. Nu komt het erop aan deze normen uit te dragen en te verankeren in nationaal beleid. Het MVO Platform heeft de volgende voorstellen voor beter beleid:

Heldere verwachtingen

De internationale richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen zijn bij bedrijven nog tamelijk onbekend. Als de bedrijven de richtlijnen al kennen, dan nog is het niet altijd duidelijk wat deze in de praktijk betekenen.

De Nederlandse overheid moet een vertaalslag maken en bedrijven praktisch duidelijk maken wat van hen verwacht wordt. Verheldering is vooral nodig over wat de minimumverwachtingen zijn, en wat als ambitie kan gelden. Een dergelijke set maatschappelijke verwachtingen die de vorm van een handreiking of implementatierichtlijn kan krijgen, moet breed bekend worden gemaakt en de basis vormen van ál het overheidsbeleid dat bedrijven raakt. Extra aandacht is nodig voor het begrip 'due diligence' dat sinds 2011 deel uitmaakt van de OESO Richtlijnen. Due diligence betekent 'gepaste zorgvuldigheid', waarmee wordt bedoeld dat bedrijven actief op zoek gaan naar misstanden of risico's in het bedrijf zelf of in de [productieketen](#). Vervolgens moeten maatregelen getroffen worden die voorkomen dat zich schendingen voordoen. Waar schendingen zijn aangetroffen, dienen deze verminderd en opgelost te worden.

Transparantie

Transparantie is een onderdeel van MVO én een voorwaarde voor MVO. De maatschappij – dat wil zeggen; consumenten, werknemers, omwonenden of beleggers – hebben de juiste informatie nodig om keuzes te maken, met het bedrijf in dialoog te gaan of om te voorzien welke gevolgen ze gaan ondervinden van bepaalde bedrijfsactiviteiten.

Ook het succes van het MVO-beleid van de overheid, zoals duurzaam inkopen of het stellen van MVO-voorwaarden aan overheidssteun, staat of valt met transparantie door bedrijven. Nederland moet, in navolging van andere landen, overgaan tot een wettelijke plicht tot MVO-rapportage. De plicht moet gelden voor een ruime groep bedrijven waarbij rapportages gebaseerd zijn op de [internationale normen](#) voor MVO. Naast informatie over het beleid moeten bedrijven inzicht geven in de daadwerkelijke impact op de maatschappij en het due diligence-proces.

Naast (jaar-)rapportages is het nodig dat bedrijven op andere manieren transparanter worden, bijvoorbeeld via consumenteninformatie en specifieke informatie voor mensen die door het bedrijf gedupeerd zijn. De overheid kan hier op vele manieren aan bijdragen. Het MVO Platform deed daar voorstellen voor in het visiedocument [Actieve overheid, transparante bedrijven](#) (2013).

Steun aan bedrijven: alleen onder voorwaarden

Bedrijven ontvangen van de overheid subsidies, leningen, verzekeringen, garanties en daarnaast immateriële steun, zoals deelname aan handelsmissies of advies van ambassades. Deze steun moet gebonden zijn aan voorwaarden op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Vooraf bij financiële steun wordt de eis gesteld dat het bedrijf 'voldoet aan de OESO Richtlijnen'. Of en hoe dit in praktijk wordt gebracht, varieert per regeling en is niet waterdicht. Geregeld worden bedrijven die steun ontvangen in verband gebracht met ernstige schendingen. De uitvoering van de MVO-voorwaarden moet daarom beter en eenduidiger. En een stevig pakket MVO-voorwaarden moet gelden voor alle vormen van steun. Bovendien is er toezicht nodig op de naleving en dient het in gebreke blijven consequenties te hebben.

Duurzaam inkopen

De overheid is zelf een grote klant, consument en opdrachtgever en heeft als zodanig aanzienlijke invloed op bedrijven. In Nederland zijn overheidsinkopen jaarlijks goed voor bijna € 60 miljard.

De rijksoverheid heeft zich voorgenomen om duurzaam in te kopen. Dat klinkt goed, maar het in praktijk brengen blijkt lastig. Vooral sociale aspecten, zoals arbeidsomstandigheden, spelen nog nauwelijks een rol bij de inkoop. De rijksoverheid zou meer ambitie moeten tonen om de inkoop meer verantwoord en duurzamer te maken. Daarnaast zou zij lagere overheden – zoals gemeentes, provincies en waterschappen – moeten stimuleren tot duurzaam en maatschappelijk verantwoord inkopen.

De criteria voor duurzaam inkopen dienen in lijn te zijn met normen en richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen, zoals de OESO Richtlijnen. En deze criteria mogen niet statisch zijn, zodat ze daadwerkelijk de MVO-ambities van bedrijven aanjagen.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen: nog een lange weg te gaan

Ondanks de goede duurzaamheidsreputatie van bedrijven als Unilever en Ahold bestaan er ernstige klachten tegen deze bedrijven, zoals schending van vakbondsrechten in India en de VS.

Veel kleding in Nederlandse winkels is geproduceerd in fabrieken waar de veiligheid en een leefbaar loon niet gegarandeerd zijn.

Nederlandse energiecentrales stoken bloedkolen; steenkool waarvan de winning met name in Colombia met geweld en misstanden gepaard gaat. Ondanks een jarenlange dialoog willen energiebedrijven geen transparantie geven over de herkomst van kolen die zij verstoppen.

Arcadis in Brazilië levert een omstrepen bijdrage aan de bouw van de Belo Monte dam; grootschalige ontbossing vindt plaats en de rechten van de inheemse bevolking worden geschonden.

Nederland financiert het Zwitserse bedrijf Addax voor de productie van biobrandstof in Sierra Leone. Uit onderzoek blijkt dat dit ten koste gaat van de voedselzekerheid van de lokale bevolking.

Tin is een noodzakelijk onderdeel van onze elektronica en komt onder meer uit Indonesië. Daar leidt de winning tot ernstige schade aan het milieu en de volksgezondheid en het verlies van inkomstenbronnen, zoals vis- en landbouwgronden.

MVO in de financiële sector

Financiële instellingen spelen via hun kapitaal een grote rol in de ontwikkeling van economie en maatschappij. Daarom rust op hen een bijzondere verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke effecten die zij teweegbrengen.

De financiële crisis maakte op een negatieve manier duidelijk hoe groot de maatschappelijke invloed van financiële instellingen is. Vergaand overheidsingrijpen bleek zelfs nodig. Naast initiatieven vanuit de sector zelf, moet de overheid door toezicht en regulering beter waarborgen dat de financiële sector ten dienste staat van economische ontwikkeling in de reële economie en bijdraagt aan een duurzame samenleving. Specifiek overheidsbeleid voor MVO in de financiële sector is hard nodig. De overheid heeft een extra verantwoordelijkheid in die gevallen waarin ze door staatssteun mede-eigenaar van financiële instellingen is geworden. Staatsdeelname kan aangegrepen worden voor een krachtig MVO-beleid dat een voorbeeld is voor anderen.

Bindende afspraken

Sectoren of bedrijven waarvan bekend is dat er (grotere risico's op) misstanden zijn, verdienen extra aandacht van de overheid op structurele basis. Dus niet alleen als de misstanden in het nieuws komen.

De overheid moet met de sector of het bedrijf bindende afspraken maken voor verbetering, uiteraard gebaseerd op internationale normen. Deze afspraken moeten transparant en tijdsgebonden zijn en worden getoetst op naleving. De afspraken moeten tot stand komen met betrokkenheid van stakeholders en genoegdoening voor eventuele slachtoffers bevatten.

Ook de rol van investeerders en financiers van het betreffende bedrijf of sector dient bij de afspraken betrokken te worden. Als verbetering uitblijft, moeten bedrijven de consequenties voelen, bijvoorbeeld door uitsluiting van vergunningen, subsidies of andere vormen van overheidssteun of door het opleggen van boetes. Net zoals de overheid de namen van goed presterende bedrijven bekend maakt, kan de overheid ook de namen van slecht presterende bedrijven publiek maken.

Aandacht voor slachtoffers

Als bedrijven betrokken raken bij schendingen, is aandacht voor slachtoffers van groot belang. Er moeten voor hen juridische en niet-juridische wegen openstaan om verhaal te halen.

Ook de VN benadrukt dit in de principes voor mensenrechten en bedrijfsleven. Op dit moment bestaat in Nederland de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij het NCP (Nationaal Contact Punt voor de OESO Richtlijnen). Maar het NCP beperkt zich tot bemiddelen en daar moeten beide partijen toe bereid zijn. Dat is lang niet altijd het geval. Slachtoffers moeten meer mogelijkheden krijgen, inclusief de mogelijkheid om naar de rechter te stappen. Door de enorme ongelijkheid tussen bedrijf en slachtoffer is dat nu erg lastig. Slachtoffers staan financieel en qua kennis en informatie op enorme achterstand. De overheid kan deze ongelijkheid enigszins recht trekken door het verruimen van het inzage-recht, het verbeteren van de transparantie over de concern-structuur – zodat je weet wie je moet aanklagen – en het verlenen van rechtsbijstand. Verder moeten de plichten van bedrijven en bestuurders wettelijk worden vastgelegd.

Wat is MVO?

Bedrijven moeten over de hele keten verantwoordelijkheid nemen voor de effecten van hun activiteiten op sociaal, ecologisch en economisch gebied. Belangrijke afspraken over de inhoud van die verantwoordelijkheid zijn:

- De OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (herzien in 2011) waarin staat wat nationale overheden van bedrijven verwachten op het gebied

van transparantie, anti-corruptie en belastingafdracht.

- De VN Principes voor Mensenrechten en Bedrijfsleven (2011); waarin de Verenigde Naties (VN) duidelijk maken wat de rol is van overheden én bedrijven in het beschermen en respecteren van mensenrechten.
- De ILO-verklaring (1977) waarin afspraken over arbeidsomstandigheden zijn vastgelegd door nationale

overheden, bedrijfsleven en vakbonden.

- ISO 26000 (2010), een mondiale standaard voor maatschappelijke verantwoordelijkheid van organisaties die op velerlei gebied normen stelt en richtlijnen geeft voor de uitvoering.

Deze richtlijnen vullen elkaar aan. Het MVO Platform beschrijft in het Referentiekader voor maatschappelijk verantwoord ondernemen wat MVO zou moeten inhouden.

MVO-diplomatie

Ambassades en bewindslieden op missie in het buitenland kunnen maatschappelijk verantwoord ondernemen bevorderen door dit steeds op de agenda te zetten in de contacten die zij aangaan.

Zowel bedrijven als lokale overheden moeten worden aangesproken. Wanneer sprake is van veel schendingen kan Nederland hulp en samenwerking aanbieden aan overheden, bijvoorbeeld bij het verbeteren van handhaving en toezicht. MVO moet een integraal onderdeel zijn van alle economische en politieke betrekkingen die Nederland aangaat. Waar mogelijk voert Nederland MVO-diplomatie ook uit in Europees verband.

Controle en toezicht

De uitvoering en verdere ontwikkeling van MVO-beleid is gebaat bij het instellen van een ombudsman of toezicht-houder die onderzoek kan uitvoeren naar aanleiding van klachten of berichtgeving, die schadeloosstellingen voor gedupeerden afsprekt en toeziet op de naleving van gemaakte afspraken.

Deze ombudsman kan toezicht houden op de MVO-voorwaarden bij overheidssteun. Het centraal bundelen van ervaring en kennis bevordert het coherent en consequent toepassen van MVO-ambities in al het Nederlandse beleid en de verdere ontwikkeling van de MVO-criteria en de -praktijk.

Coherente wet- en regelgeving

Beleid dat MVO belemmert, moet aangepast worden en veel meer beleid kan benut worden om MVO te bevorderen.

Voorbeelden zijn: handels- en investeringsverdragen, mededingings- en aanbestedingsregels, fiscaal beleid en de 'corporate governance code'. Zo is voor due diligence en verantwoord ketenbeheer vaak samenwerking binnen een sector of keten nodig. Dat kan op gespannen voet staan met mededingingsregels. In dat geval moet aanpassing ervan worden overwogen. De overheid kan fiscaal beleid inzetten om goed (MVO-)gedrag te belonen en slecht presteren extra te belasten.

Ook moet het Nederlandse fiscale stelsel aangepast worden zodat internationaal opererende bedrijven elders geen belastingen meer ontwijken. Dit zijn slechts enkele voorbeelden. Uiteindelijk dient al het beleid dat het bedrijfsleven raakt bij te dragen aan MVO.

Colofon

Het MVO Platform is een netwerk van maatschappelijke organisaties en vakbonden actief op het gebied van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het MVO Platform is opgericht om de samenwerking tussen maatschappelijke organisaties te versterken en om een gezamenlijke stem te laten horen richting politiek en bedrijfsleven.

MVO Platform
Sarphatistraat 30
1018 GL Amsterdam
Tel +31 (0)20 6391291

info@mvoplatform.nl
www.mvoplatform.nl

datum December 2013